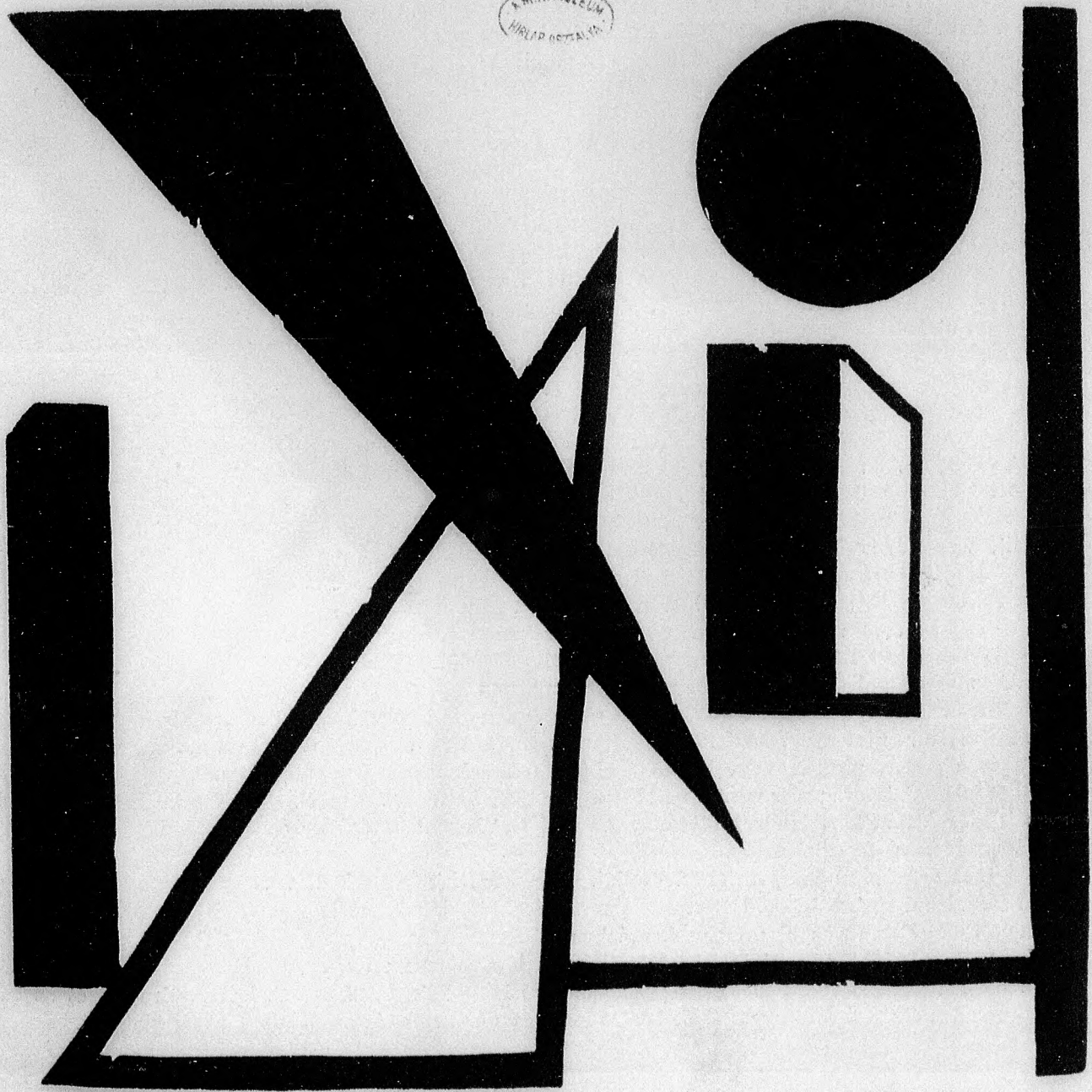

MMA
AKVISTA FOTOGRAFAT

A.M.N. MUZEUM
HILIP NETA, SA

1919 MÁRCIUS 21

a magyarországi proletárforradalom megszületésének és elbukásának keserű dátuma. Mert ennek a forradalomnak ahhoz, hogy megszülethessen, dobra kellett ütnie forradalmi tartalmát s így a tisztánlátók előtt már első óráiban halálraítélten jelentkezett. A nacionalista kulisszák között a szociáldemokrácia minden hitelenségével és kispolgári dogmaival terhelten született meg ez a forradalom.

A forradalom vezetőinek a tömegeket céltudatosan mozgó aktivisták helyett a polgárság letargiája, a „gazdasági szükségszerűség“ helyett a határkérdés, a semleges zóna; „történelmi materializmus“ helyett egy abszolút irreális szituáció: a burzsoázia átengedi!!! a hatalmat, sőt ennek átvételére egyenesen felkéri!!! a proletáriátust.

Pusztán ennek az egyetlen ténynek is elegendőnek kellett volna lennie ahhoz, hogy a proletáriátus vezetői a hatalom átvételét a leghatározottabban visszautasítsák. De sajnos ennek a forradalomnak még akkor is el kellett volna buknia, ha az egy a vezetők által tudatosabban megválasztott időpontban tört is volna ki. Ez a forradalom a legtragikusabb ellentmondást hordta magában: kommunista és nemkommunista kispolgárok csinálták. Kispolgárok, akik minden politikai forradalmiságuk mellett, egy felét, egy gyökeréig kiégett, egy a burzsoáziától kapott, tehát ellenforradalmi!!! — érzés- és kulturvilágot cipeltek magukban. Kispolgárok, akik a forradalmi üvöltözés közben a királynék ádámesutkáiról vagy a családi ketrecek aranyozott szentségéről méltáztak s akik a rákvörösrre tetovált felületük alatt megfedkeztek az egyetlen forradalmi műveletről: a kultúra, az élet belső forradalmasításáról. Mert nincs gazdasági forradalom! Mert nincs „forradalmi politikai változás!“ Az új termelési rend, a kommunista gazdálkodás nem jelent forradalmat a kapitalista termelési renddel szemben. A kommunista gazdasági rend a kapitalista termelési rendnek a trösztökön, szindikátusokon, bankokon, központokon, sőt a nagybirtokokon át való egyenes folytatása, tehát nem tagadása az előbbinek, hanem annak igazabb, praktikusabb továbbvitele. De az új kultúra minden eddigi kulturának majdnem legteljesebb negációja.

Az új kultúra forradalmi távolságokban, lényegében különbözik el az eddigi kulturától, a mai embertől s így még a kommunista pártok forradalmáraitól is, akik nagyrészen még a polgári, a régi életrend kultur- és érzésvilágának a produktumai és ennélfogva annak öntudatlan propagálói.

Mert az új gazdasági rend bármennyire is megnyitja a lehetőségeket, csak az életkérdés egyik felét oldja meg. A másik felét semmiféle klasszikus és „örökké becsben maradó“ orthopédiával elintézni nem lehet. A széles, szabad lehetőségek ki kell hogy szitálják magukból a mai összetevőket: a ketreces bérházakat, a döglött muzeumokat, a hullaházakká zsufolt kórházakat, a nagyvárosi hisztériát és impotenciát füstölő kávéházakat és ópiumbarlangokat, a bankárok zsurbordélyait, a szűk és büzlő térségek röhöghető márványbácsikáit, a száj és körömfájásban vonagló színházakat és operákat épügy, mint ezek termékét, a mai embert.

És jaj azoknak, akik vörös bádognitákkal a szájukban, a fejükben egy megdöglött, egy halálra rohadt világot: a burzsoázia hitvány, lélektelen és nyavalyatörős „kulturáját“ hordozzák!

És jaj annak a proletáriátusnak, amelyik ezekre bizza újra a sorsát!

Testvéreink! Ha mi ezután mégis legtisztább hitünkkel nyulunk értetek, hogy letagadhatatlanul magunkhoz szeressünk benneteket, úgy ezt mint magunk is a tömeg minden hibájából, szenvedéséből és örömeiből fogamzott testvéreitek tesszük. S ha akármennyire is látjuk, hogy az elkövetkezendő forradalomban a mi szavunk újra maga köré fogja gyujtani a tradíció és a reakció dühét, mi ma mégis csak ünnepegni akarunk, mert hisszük, hogy legközelebb a tömegek megfertőzeten „aljával“, a még lélegzeni és indulni tanuló fiatalsággal, már mint a minden dogmákból, kulturkvantumból, szentimentalizmusból, morálból és iskolás katlanokból kilábalt új emberanyaggal találkozunk s akik már velünk egyhitű robbantói és építői lesznek az új társadalomnak.

1921. március 21-én új hittel üdvözljük a magyar fehér terror földjén az első sztrájkot proklamáló, az első forradalmi lépésre bátorodott nyomdászproletárokat, akik ha el is vették a maguk bérharcát, utat nyitottak előttünk az új magyar forradalom felé.

1921. március 21-én új hittel üdvözljük a világ valamennyi elnyomottját, azokat is, akik még csak a bő kenyérért és tiszta szobákért lázonganak, mert tudjuk, találkozunk kell velük is — és azokat is, akik minden éhségük és rongyosságuk között már magukba emelték az új hitet, az új kulturát.

A magyarországi aktivisták

ÖTSZÖGBEN

BLAISE CENDRARS

Merni és zajt csinálni
 Szin mozdulat robbanás fény minden
 A nap ablakain világlik az élet
 A számba ki sülyed
 Érett vagyok
 és világló testtel az utcára hullottam
 Beszélsz öregem
 Nem tudom, merre nyissam a szemcímet
 Aranyszáj
 Kockán forog a költészet.

CIMEK

Formák izzadság hajzat
 Lét irama
 Első képlettelen és álomtalan vers
 Egyszerű hírek
 Tündérség őszeccsapásai
 400 nyitott ablak
 A vásárok rügyeinek csavaros menete
 Megnyomorított tengerek
 Térden a megcsonkultak
 A kotrogépekben
 Az ég harmonikáin és a teleszkópozott utakon keresztül
 Amikor a hírlap vágyakozik, mint a befalazott villam-
 csapás.

MEE TOO BUGGI

Amint a görögök — hihető hogy minden jólnevelt
 embernek kell tudnia pengetni a lantot
 Add ide a fango-fangot
 hogy az orromra alkalmazzam
 édes és erős hangja
 a jobb orrszárnynak
 Vannak tájleírások
 Elmult események meséje
 Távoli vidékek kapcsolata
 Bo loo too
 Papalangri
 A költő többek között állatok leírását csinálja
 A házakat óriási madarak rabolják el
 Az asszonyok igen felöltözöttek
 Meztelen rímek és kádenciák
 Ha egy csepp tulzás kedvéért csinálják
 Az ember, aki maga vágta le a lábát egyszerű és vidám
 fajtába sikeresedett
 Mee low folla
 Marivagi veri a tamburát a háza ajtajánál

Ford. Kahána Mózes

DIE WOLKENPUMPE CIKLUSBÓL

HANS ARP

abban az időben az emberek még nem mázolták be
 magukat perspektivásan kék barlangnak gondolának
 vagy ferde toronynak a havasigyopárféreg a világ vala-
 mennyi pokrócába bugvoláltan gyeppel és hajjal teli-
 fésült korszokat hurcolt lekvarköves nyelvborén
 fenyőtobozok madárszárnyakat kölesönöztek ki és hal-
 pikkelyeket
 tükrök előtt csigák és hermafroditák ápolgatták ajkukat
 a csigalépcsőkön ültek a csillagok fülönfüggőkkel a
 meduzák víztegezekkel és a cettek égő csillárokkal és
 trombitákkal és harsogtak hogy az echók szét pattantak
 az édes harmatfűből fejeket kunyhókat ácsoltak és
 tánctereket a kőfaragóknak
 s csillogó angyalok horgaikon sercegetek
 az üvegbaglyok csőrülesőrrre adogatták a halált
 a bekátrányozottak peckei dőckölt rózsák voltak
 a horgászok pondrói kinkamrákkal teli vitorlások
 voltak
 a hajnalok delek és esték kurváskodó kalandorai alap-
 köveket raktak.

Ford. Kudlák Lajos

FA

RICHÁRD HUELSENBECK

A háztömb lassan felnyitotta testét aztán a templomok
 megdagadt nyakaikkal ordítottak fölöttük a mély-
 ségek felé
 itt mint a kutyák kergetőztek az összes valaha-látott
 földek színei valamennyi hallott hang csörömpölve
 rogyott a középpontba
 széttörték a színek és hangok mint az üveg és cement és
 lágsötét cseppekben zuhogtak sulyukkal lefelé
 most kímért léptekben csörömpölnek a csillagzatok és
 tenyereiken magosbanyujtják a tányérokat
 O Allah Cadabaudahojoho O hojohojolodomodoho
 O burrubí hihi o burrubu hihi o hojohojolodomodoho
 és fehérre keményített aggastyánok ho
 és felfuvott uszkárok ho
 és vadtáncu kioszkok ho
 és a bombardonok rőfögéseivel telített órák
 tökrészeg fagottok melyek a rácsok hegyein támolyognak
 és vörösfarkos hordók kidülledt dsunkok ho
 Oho oho o mezza notte ki a fát megszülted
 most árnyékostorok tekerednek tested köré
 fehér a vér mit a horizontok fölött eszel
 lélegzésed intervallumaiban usznak a felzászlózott
 hajók
 Oho oho tested tükré fölött süvit évszázadok ordítása
 hajadban piperézett zivatarok ülnek mint papagályok
 sárkány és aranyfüst van homlokod ráncában
 a meggebedés összes lehetőségei előtted fekszenek el-
 temetve oho
 ime millió sirkereszt ebéded
 ruhád kadenciája mint apály és dagály
 és ha te énekelsz táncolnak előtted a lábak
 oho joho tehát te énekelsz tehát száll a hangod
 O Allah Caudabaudahojoho O hojohojolodomodoho
 O burrubuh hihi o burrubuh hihi a hojohojolodomodoho.

Ford. Kudlák Lajos

A VILÁGKÉP

MIT KELL A PROLETÁRSÁGNAK TUDNIA A MŰVESZETRŐL

I.

Mi a művészet? Mit jelenthet a művészet épen nekünk, forradalmi munkásoknak? Mért nevetünk, ha a művészet szót csak halljuk is? Holott épen a mi hivatásunk, a kommunisták hivatása az új kultúra, a jövő tiszta műveltség megteremtése! A művészet talán valami bámulatraméltó volna? Valami olyan, amit az egyszerű, ennek a világnak valóságában élő ember, aki különben a legvalóbb jövőt hordja magában, nem tud felfogni? Nem! Mert ha tudatában vagyunk a kapitalista világrend halálsötét valóságának, ha forradalmiak, kommunisták vagyunk, akkor eleve arra törekszünk, hogy mindazt, ami hazug, csunya, félretegyük és megtaláljuk helyette a valóságos valót, az igazságos világrendet, az örömsöt, a szépet, a művészetet. A mindenben levő művészetet, a teljes élet művészetét, a művészetet, amely aztán nagyon hamar magává a teljes létté lesz. Együttlétünk tökéletes kiélése, mindennek magunkon kívül helyezése: a kommunizmus művésze.

Valami rendkívüli volna ez? Vagy valami értéktelen? Ellenkezőleg, nagyon egyszerű s kell, hogy, amint csak lehetséges, áthasson bennünket. Így gondoljuk: A burzsoázia a maga osztalékaival és uralmi rendszerével az oka annak, hogy sikra kell szállnunk valamiért, aminek különben ilyen állásfoglalás nélkül is természetesen közös kincsnek kellene lennie. A burzsoázia tette a művészetet valami különössé, valami olyanná, ami a mindennapi életen kívül és afölött áll. Valamivé, ami nem „nekünk való”. Már maga a „művészet” elnevezés is idegenül lebeg felettünk, ha róla beszélünk. Milyen szívesen kikerülnek a „művészet” szót a szó kapitalista értelmében. Mert már ennek a szónak pusztán használata is azt jelenti, hogy a kapitalista törvénynek, amely a különféle életjelenségeket egymástól elválasztja, alávetjük magunkat. A dolognak az a látszata, hogy a kapitalista törvénynek, amely a szellemi dolgoknak az anyagtól való elválasztását, a mostani nyers valóságnak, a mi valóságunknak és az ő édes, elédésített, előnyben részesített valótlanságunknak az egymástól való elszakítását írja elő, alávetjük magunkat.

A burzsoázia bizonytalanságba burkolta a művészetet s valami természetfölöttinek, valami általunk érzhetetlennek tüntette azt fel. Meg kellett azt tennie, önmagáért és ellenünk.

A burzsoázia, mint minden egyszerűnek az ellensége (mert szervezete: a verseny szervezete, ellensége az egyszerűnek) — a művészetet is valami önmagában érthetetlenül komplikált dologgá tette meg. A kapitalista polgári művészet tehát teljesen egyéni megnyilvánulássá lett. A burzsoázia művésze ezért sohase is emelkedett általános megelégedést keltő összességig. Kivéve az egyetlen alapegységet, a kapitalista „erkölcsöt.” Ilyen módon sohase juthatott a tőkés világ odáig, hogy meghatározza vagy pontosan megállapítsa, hogy mi az ő művésze. A polgárosztály minden tagjának megvan úgyszólván a maga véleménye a művészetről. Ez nálunk másképp alakul, másképp van.

A kommunizmus a művészet terén is meg fogja oldani az egységes alapelv kérdését. Mi tudjuk: a kommunizmus a jövő. A jövő kommunizmus a jö-

vendő mély élettisztaság. Az igazi harmónia, olyan harmónia, amely az egész emberiséget, az egész népet magában foglalja az életben s annak minden megnyilvánulásában.

Nekünk nem egyenértékű minden művészet. Van halott és van élő művészet. Művészet, úgy az élő, mint a halott művészet nem más, mint a régi vagy új világrend művésze. Minden művészetnek tehát közös tulajdonsága, hogy: mint minden tett, a kifejezési kényszer által előidézett ábrázolása annak az érzelmi képnek, amely a világ- és életfelfogást mutatja az erkölcs alapján.

Annak az erkölcsnek az alapján, amely viszont a kor gazdasági feltételein, termelő feltételein alapszik. És ez a művészet szép, annak a a szenvedélynek, erőnek, önuralomnak neme szerint, amelyekkel a rend és harmonia fennállása lehetségessé lesz.

Nekünk csak az a művészet élő, amely a mi erkölcsünkön, a forradalmi proletárerkölcsön és a jövő új termelőfeltételein alapszik.

Nekünk élő és halott művészet nem más, mint a szeretetnek kinyilvánítása, magunkon kívül helyezése az anyagban, vagyis annak érzelmeink által észrevehetővé tétele. Megmutatása az időben lehetséges legnagyobb szeretetnek.

Tehát. A mi időnkben lehető legnagyobb szeretet a legtisztább hajlam az emberiségre, a legtisztább közeledés minden élők felé, amelyeket a mi élő művészetünk alapjává kell tennünk.

Az emberiségnek s minden élőknek legnagyobb szeretete az a szeretet, amely az emberiséget, az életet erőteljesítő tényeinek legmagasabb lehetőségére emeli.

...Ez nem kevesebb, mint a kommunizmus.

A mi művészetünk tehát nem lehet más, mint ennek a szeretetnek lehető legmagasabb fokú kifejeződése.

Kívánjuk, hogy az egész világ szép legyen. Mi az, hogy szép? Szép az, ami összhangban él a legjobb koréréseivel, a kor legjobb életérzéseiével. Eleven szép nekünk minden olyan külső kép, amely a legjobb emberek legjobb érzéseit hordja magában.

Vagyis: a kommunizmust. S az ezen az alapon induló s képződő legtisztább megnyilatkozás csak akkor nöheti ki magát a legnagyobb szépséggé, amikor az egész emberiség azonos érzésekkel eltelve, azonos eszmék által vezetett az életét.

És éppen ezért a mai művészet, lett legyen bármennyire élő és forradalmi, nem érheti el a legtisztább szép magaslatát, amely csak a kommunizmussal fejlődhet ki.

II.

Az igazán forradalmi proletárság, amely a jövőt, a kommunizmust már magában hordja, ezt a jövőt tartja szem előtt, nem foglalkozik mással, mint az ő világának, a kommunizmusnak megteremtésével s mindazzal, ami ezt siettetheti. Egyidejűleg és a kapitalizmus felbontása mellett, a kommunista eszme szellemi megépítésére is törekszik, valamint a kommunista együttélés lehetővételére is.

Az igazi forradalmárok, különösen most, nem néznek hátra. Csöppet sem hisznek a régi világ életképességében.

Igy tehát most, a harcunk véghezviteléhez, semmi szükségünk arra, hogy a kapitalista osztály elfajult művészetét megismerjük, azt magunkba fogadjuk azért, hogy megbámuljuk.

A burzsoázia művészetének megbámulása kétségtelenül az ő szellemi erőinek tulbecsülését jelentené. Nekünk pedig minden ilyen elágazódás lehetetlenné teszi, hogy egyenesen és keményen törjünk a cél felé.

A forradalmárok sohasem fognak megbékélni a mostani és elmúlt idők szellemével, az irántunk ellenséges erkölcsrel. Semmi úton-módon, tehát a halot művészet útján sem. Előttünk csak annak van sulya, ami erőteljesebb életre erőteljesebb harcra indít. Ez az a művészet lesz, amely ujat-kívánásunk, a komoly, egyenértékű életért való vágyakozásunk teljében él. A mi idealizmusunkat, a kommunizmust átfogó művészet.

Ebből a tisztán forradalmi szempontból a művésztől is a legjobbat kell követelnünk.

Követeljük, hogy az egész szemléhető világ, a középületeink, közös földünk, közös szerszámaink, minden, ami közös életünk anyagi tulajdona és szükséglete minden, ami különlegesen a szemeink elé kerül, szép legyen, művészet legyen.

És pedig: a mi művészetünk: kommunista rend, kommunista hármónia.

Soha kevesebb, semmivel se kevesebb. A művészet terén is mindent vagy semmit követelnünk.

Tudjuk, hogy a kapitalista városok képe, színben és építési módban nem szép, számunkra nem lehet szép. Tudjuk, hogy ez a kép nem egyszerre alkotódott, hanem idővel keletkezett s nem más, mint különféle idők különféle kifejezésének nagyrészt önkényes, visszatetsző összetétele. A magántulajdonnak brutális kiállítása. S ez mind nem javul, míg a hatalmat meg nem szerezzük s magunk nem határozunk afölött, hogy milyen legyen mindaz, amink van.

Sok erőt kell addig fölégetnünk, amíg az élet- és lakásmód, megváltozik, igazságos, tiszta társadalmi viszonyok keletkeznek s a városaink beosztása s a világ képe így megváltozik.

Ebben a mai világképben nem érvényesülhet az igazi, a teljes kommunista művészet, mert a kapitalizmus sohasé fog olyan megnyilvánulásokat megtűrni, amelyeket, akár tartalmukban, akár formájukban igaz szellemenben, kommunista szellemenben teremtettek.

Mindazokból a dolgokból, amelyekkel a kapitalisták a képző- és építőművészeket megbízzák, szükségszerűen hiányoznia kell minden igazi szellemiségnek.

S erre tudatos türelemmel kell várnunk. Most adnánk a kapitalizmusnak alkotó, talpraállító erőket? Ez csak megerősítene a tőkés állam látszólagos kulturáját. Mert minden olyan eleven szellemi erő, amit a burzsoáziának ajándékozunk, szaporítja, kimerülőben levő erőit. Ez pedig bűn volna önmagunk ellen.

Most, hogy a burzsoázia a legvégsőkig fegyverkezik ellenünk és művészetének álszép formáival is meg akar mérgezni, hogy távortartson bennünket attól az akarattunktól, hogy összetörjük a kapitalizmust (s teszi ezt minden formában s megnyilatkozásaiban) a mi feladatunk, hogy mint forradalmi kommunista művészek, a művészetről beszéljünk s mindarról, ami ezzel összefügg.

S ezt így gondoljuk:

Eljön az az idő, amikor művészekről egyáltalán nem lehet szó többé. Ez az idő még nagyon távol van, amikor is, mint mondottuk, a teljessé lett élet mindenki előtt egy nagy közösségben, lesz láthatóvá. Ebben az időben a közösségnek minden egyes tagja bizonyára megalkotja a maga véleményét arról a munkáról, amelyet ma művészetnek nevezünk, sőt részt is vesz majd benne. Ma azonban a művészet elbírálásához szakembernek, ugynevezett művésznek kell lenni. Nem a művészet polgári fogalmának tisztelete mondatja ezt velünk, hanem magának a kommunizmusnak a tisztelete. Ebből az általános nézőpontból, a legjobb mértékkel mérve igazolhatjuk azon nézeteink helyességét, amelyekkel a burzsoázia művészetével s mindazzal szemben, ami hozzátartozik, amit nem neveznek legjobbnak, művészetnek, állást kell foglalnunk. A művészet fejlődésében a legmagasabb megnyilatkozásoktól a legalacsonyabbakig, kapcsolatban áll az általános művelődés fejlődésével, korának minden területén. Ugy formájában, mint tartalmában.

És minden gazdasági alapelv és az azon alapuló politikai áramlatnál, legyen az konzervatív, polgári-forradalmi, vagy proletárforradalmi, kimutatható az illető csoportnak leginkább megfelelő művészet.

Ezáltal tisztán áll a munkásosztály előtt, miért nincs és nem lehet a burzsoázia művészetének társadalmi értéke a jövőendő együttélés szempontjából. Meg kell védeni a munkásosztályt egy nemcsak beképzelt, hanem valóságosan létező veszedelem ellen s ez az, hogy a proletáriátus a régi művészetben ma a tőkés polgári szellemet bámulja meg. Ez a művészet, ez a világkép nem más, mint ugyanannak a polgári szellemnek a megnyilvánulása, formába állása, formába tétele, amely ellen a proletáriátus lázadóban van. Mert főleg ebben az ugynevezett művészetben a „demokratikus“ burzsoázia kitűnő eszközt találja meg annak, amivel a munkásokat elpolgárosítja és a hatalom meghódítására vezető utjukban megakadályozza. Ezzel is meg akarván védeni beteg világát pusztító kalapácsaink gyógyító csapásaival szemben. A burzsoázia tehetetlenségének megítélésénél a művészetben ugyanolyan könnyörteleneknek kell lennünk, mint amilyenek a kommunisták minden más téren. A burzsoázia művészetének megértése, amely a társadalmi viszonyok etikátlanságát világosan mutatja és amelyben a kapitalista osztályszellem elfajulását olyan élesen felismerhetjük, csak megerősíthet bennünket a kapitalista élet végének bizonyosságában s növelheti erőinket a további harcra. Ez is csak elősegíti majd azt, hogy erőinket szaporítsuk a törekvésben, amellyel a magunk világának tiszta felépítése felé, a tiszta világrend, a kommunizmus felé törünk.

Aktivisták hollandi csoportja

SZIVÁRVÁNY

I.

Anna.

Mindig rendben minden. Hárman vannak. Csak álmukban vannak egyedül. S álmukban egy diákpszichológus a tenyerén hordozhatja őket. Máskor mindig hárman vannak, s ők hárman sohse csak ők hárman: velük a ház, a házzal az utca, az utcával a reggeli déli és esti lapok a kávéházak a pályaudvarok a parlament a föld népe és a háboru. 17 évig. Szorgalmasan, makacsul, hanyagul, ezerképen, egyféléen.

Anna.

Egy szem a vak világ millió variációjában. És így. De most csoda történt.

Anna három nap óta nem aludt.

Leírja valahová:

„Tegnapelőtt reggel. Öltözni akarok. Anyám egész éjjel mos és varr és ott előttem. Még mindig mos és varr. Minden héten így, egyszer, kétszer, a Turinénál, a Weisznénál. Összeszorul a harisnyám, nem bírom felhúzni. A hajam csak jobban széjjelmelegy. Megállott minden, megfogódom az ágyban s a lábaimat elfelejtem az ingemmel betakarni. Visszafekszem. Nem vettem észre semmit.

Összeszorítom a fogaimat. Nyögni.

Behunyom a szemem, aztán... két órahosszat, két órahosszat...

Kinyitom a szemem, nagy változás történt. Minden ellenség. A szoba, a felhők, a villamos szövetkezetek minden megmozdíthatatlan és az anyám és a szemetes (bekiáltott) és a villamos (jár) — — furesa, hogy mindenki ugyanazt az arcát viseli, mint tegnap.

Éjjel behunyt szemmel fekszik s mozdulatlan testével nagy titkot épít.

Szeretné kitörni az ablakot.

Három napig.

S a kérdések szikráznak belőle. Összeszorítja a száját. A gyermekkorára gondol. Mielőtt betüre tanították, mielőtt megértette a szomorú és vig arcok okát, mielőtt külömbiséget tett kávédaráló s emberszáj között, mielőtt élt... valami kezdődött.... A jövőjére gondol: fellármázni az utcát....

A növényekre gondol. Egyszer álmában a kukorica földeken járt és a kukoricacsövek röhögtek feléje, a héjuk felpattant és gunyolódtak... Előző nap ezt az értelmetlen mondatot olvasta: „a növények, a maguk romlatlanságában, óriási fölényvel bírnak az emberrel, a lelki és társadalmi konstrukciójában romlott és degenerált emberrel szemben: a növény nem védekezik: van-e ennél nagyobb fölény?” Az óriási titok, sötét alaktalan testté dagasztja a fejét, már-már elolvad egy uj alázatban a diadalmas kukoricaszálak előtt... de megtapogatja és megméri ép tagjait, tiszta bőrét és érintetlen testét

... Ó ablakot törni! és millió kérdés!

és mintha óriási körben forgatná valami és mégis egy helyben maradna —

három nap óta —

A harmadik éjszaka felugrik.

Szédültségét nyitott szemlein egy kacagás elfojtja — lát

szerelmes

kivel, hogyan, miért — mind nem tudható, csak az, hogy: A három éjszakától.

A mindennapi élet a mindenki élete előtt megállította egy pillanat. Az anya átvirasztott éjszakája a mozdulatlan butorok: lázba esik.

Határoz.

Nem fog vele folytatódni semmi.

Minden kezdődik.

Szerelem.

Mint a holdkóros semmit se látott. Csak a beláthatatlan örömet. A tiszta vér örömét. A Nazarénus örömét. Eörsnek érzi magát, mint az ördögösek. Szivárvány. A falhoz tápolyog. Szivárvány.

Orlyukai mint az induló gőzgép szelepei. Rövid kemény lélegzetek, a jövő távolságai testének erópontjaiban...

Arcát a falhoz tapasztja.

Mindenütt érzéketlenül a falba vési

MENNI MENNI MENNI
FÜTYÜLÖK

Menni menni menni menni

Világosság.

Szeretek... minden felfordul.

Szeretni a szerelmet.

Akarok oroszlánordítást. Összeütőközést.....

Fütyülök.

Isten.“

Elmenni.

A butorok között hevernek a dolgai.

„Nem viszek magammal semmit“ — bátorsága elérhetetlen magasra szökik.

Karjából turbánt fon a feje köré, saját melegével dédelgeti bokros orcáját, vihog.

Kinyitja az ajtót és megöleli. A folyósó ablaka fájához üti a homlokát. A keménység, a hideg, a piszok, ígézet, harmónia.

Valaki megfogta hátulról.

Öklével visszavág; testének minden érinthető pontján ellenállhatatlan rugók örködnek.

A testvére volt aki fejéhez kapott és ajultan elvágódott.

Az anya hallotta a zuhanást s a megriadt kotlós zavart szemével. Kiugrott a folyósóra. A sejtelem elborította reumás tagjait, az isten felé emelte szeméit:

„Mit akartok?“

Anna megtántorodik. Két ember érette hánykódott s a szeme láttára s érette, valamiért amit senki se tudott.

Az anya meztlábosan görnyedten kérdezett, félt: a testvére a földön hempergett, nyögött. Ez előtt a valóság előtt fájdalmas kérdés:

„Miért?“ Sohse volt még így. „Mit akartok?“

„Semmit.“ — Megesókol egy arcot, vár, fél.

Őneki kellene felegyenesednie: egy szóval, egy tettel visszacövekelné a kihullott abroncsokat.

De megtapogatja magát, látja az éjjel-nappal az asszonytestet; és érzi, hogy csak előre van iránya, a semmi felé, az Uj Nagy Csoda felé, amely könyörtelen, egyenes, láthatatlan.

Neki az érintetlen testnek, meleg combnak, szerető, felforgató leányi szervnek lüktető fejnek, mozaikszemü madárnak csak menni, menni, menni, menni.

Széthullt kezeit, ruháját összefogja.

Megy.

Az ajtók a kapuk megnyílnak, a folyósó artikulatlan hangjai, a házmester, a köszönés apró ködfoltokká válnak mögötte.

Az utcán egyedül marad.

Végigjárja a várost.

Diadallal hordozza végig testét, a testté vált istent,
Hideg, nedvesség difteritis, tüdőgyulladás, megőrülés,
halál apró játékok a fejében.
Nem látja teste határait.

Hajnal lett.

Anna emberekkel találkozott, akiket nem tudott egymástól megkülönböztetni. Nőnek és férfinak, vagnak és szomorunak, sietőnek és cammogónak egy szintje volt: Anna a megszületett. Értékek, emberek: Idegenség. Keresett valamit.

Tisztaságot, az egyszerű hangot, a sziklák és kavicsok szabálytalanságát, a patakok logikáját, az utszelen bámészködő csiga együgyűségét.

Kimenni!

A szelek! A fenyők!

Nem kellett törvény és felsőbbség, zene, menyország.

Csak szabálytalanság hogy az erőt érezhesse.

Miért nem omlanak össze a házak vonalai, miért nem állanak össze-vissza az utcák, miért nem táncolnak az emberek.

Egy koldus hevert görbe lábakkal, félszeműen, reszkető kézzel.

Anna megdöbbsent és ujjongott.

A koldus, a görbelábu, a városból és faluból, házakból és iskolákból kiesett ember...

Ennek az „élet“-nek a fonákja, a mocsok-ember, az embertelen....

Mit szóljon?

„Te“.

A koldus vonogatta magát és vigyorgott.

Anna közelebb lépett, nem látott semmit, csak a reszkető kezét, nyomorék arcát.

A mozgó.... istent.

Mit szóljon?

„Gyere velem!“

A koldusnak, majdhogy ki nem esett az utolsó fél-szeme.

„Az erdőbe.“

Rég kialudt érzékek borultak tűzbe a nyomorékban. S a lány száján az apostolok glóriás mosolya.

A koldus is olyan volt. De egy másik embertől sohase várt semmit.

S megtörtént a mindenkori lehetetlenség: két emberben egy csoda.

A koldus felállt.

Anna megindult.

A koldus ment, testében mindföbban megnyíltak a bedugult boszorkány sipok, előtte piros ruhában, félig

tömjénből, félig szerelmes husból való sarkesillag masirozott....

S minden ember görbelében járt hirtelen. Mentek.

A folyón tul.

A sorompón tul.

A falvakon tul.

II.

Három hete siket volt az ég. Azoknak akik sohse néznek a fejük fölé és sohse számolnak tovább háromnál: száz éve.

A pesti bérház. Három kapu, három udvar, káromkodások, fizika.

Három vagy háromszáz évig ugyanaz a felöltösbotosember jár egyszerre föl-le az összes lépcsőkön, ugyanaz csönget minden öt percen kapuzárás után: ő ácsorog a három udvarban este és keresi az elillant hangulatot,

ő háziur és albérlő, hatgyerekes anya, történelmet magoló diák, tükrös kokott a második emeleten és érte nyálasodó lakatos a negyedikken: csak a maszkja változik, ő az elkábitott. Megállott a kóborlás.

Mindenki az udvaron.

Anna meséje.

Anna csodája.

Ő mesélte az V. em. 6. sz. öregasszony nyelvvel s ő csodálta az I. em. I. számú étvágyával.

Anna kiugrott a százfejú kóborló kábult emberből, ő hallgatott, őt mesélték. Csodák Csodája: „Anna a negyedikken özvegy Xné lánya. Anna találkozott a sarkon egy görbelábu, félszemű, rekedt koldussal és megszökött.

„Megbolondult!“

„Pfui!“

S még száziélet mondott az egyszerű ember.

A dilettáns moralista, akit senki se látott, szólt és a százfejú ember figyelt:

„Igen kérem. Láthatjuk, azaz léketani magyarázat. A lány sohse látott férfit, sohse ismerte a libidót. A sarkon minden este látta a ravasz koldust és ez megemelte a szoknyáját és kacsintott és és megfogta aztán itt és ott és mindig. Annának ő volt az Uj Nagy Érzés forrása, édesség, dicsőség.

Igen.“

„Megbolondult“, szólt az egyik.

„Bizonyos mértéke...“ szólt a dilettáns moralista, rá se figyelt az elkábitott ember, hanem szóltanul és okatlanul felfalta, s aztán együtt ordították:

„Megbolondult!“

Uitz Bela: Rajz

Jött egy újságíró és pompás dolgokat kérdezett ki az asszonyból aki csak az orrlyukain keresztül nézett a világba.

X-né sirt. Ketten voltak. Talán nem is voltak. Mariska az ágyon kuporgott, reggel óta, egyik reggel óta. Mezitláb, félig ingben mozdulatlan —

„Atmoszféra, tragikus szimbolumok, erkölcsi konzekvencia, igazságszolgáltatás.” — mondta az író és valaki, hogy önmagát bosszantsa, Mozart Don Juanját zongorázta hozzá és nevetett.

Jött A. „Meg tudom érteni.” Mert nem tudta megérteni. Jött B. „Érthetetlen”. Ugy értette, hogy óriási gyalázat.

X-né bekötötte a fejét, mert az agytekercei felől a kétségbeesés és sötétség gőzei szálltak s nagy messzeségeket futottak meg az orrlyukakig és pilláig... s az összes légzőszervei elvesztették az ütemet...

Nem bántotta az isten. A kódexeket rég eladta burgonyáért... Annát már nem szerette s minden jól van. De nincs jól, mert az ő vagonja kisiklott, leszakadt a sevégeshossza vonatról és kisiklott... nem isten, nem becsület: semmi — minden: abnormitás!

A szoba apró léleketeket vett. Az asszonyok lépései, az elrakosgatott párnák voltak a lélekkete, reggel föl, este le, föl, le, föl, le. Ezek az emberek sohse tudták, hogy ők viselik homlújukon a generációk és fajok, évek és föld periszkópjait. Nem tudták, hogy a világ-egyetem minden pillanatban a vonalak beláthatatlan háborúját szülte s hogy az ő fejükben kilométeres gyorsasággal vágattak a testek.

Ők a vágyaik bolhaszárnyain repkedtek s a szoba apró ütemekben élt. Szemük az embriószájak siket türelmével tapadt halott köldökökhöz és szoba gyáva butorairól preparált (savanyított) fényzurrogátumokat szivtak. Élet-szurrogátumot.

...elállott a szoba lélekkete. Ketten feküdtek megfoghatatlan sötétségben. Hiába fogóztak a butorok szilárdságába és a mondatokba. Egy darabig egymáshoz dörzsölgették idegrendszerük daganatait, de a játékszerkezet ijesztő gyorsasággal pergett s ők a fejükhöz kaptak. A gondolatok, amelyek mindig apró tapogatószervei voltak a sötétség denevérszárnyainak, a gondolatok: munka és evés, a kétméteres jövő, az újságok mondatai, (a szoba leheltetője) most csikorgó kapukon nyílt és bedöglött.

...a kétségbeesés atmoszférája.

Az asszony: Nyisd ki az ablakot.

Mariska: Éhes vagyok.

Az asszony: A levegő megáll az ablak előtt. Hályog van a számon.

Az asszony és a lány összenézett. Láthatatlan drót-sövényeket bogoztak széjjel a levegőben.

A lány: Éhes vagyok.

Az asszony: Két kezével puhítja a szívét, sir: Anna! Anna! (könyörög). Mindig szerettem a gyermekeimet... (hazudik)

Mariska! Hiszen te nem hallod a hangomat.

Mariska: Tegnapelőtt itt volt a vőlegényem. Kinyujtotta a kezét... Mindenki nyávog... Ebédet akarok, jószagot.

Az asszony: Hallasz?

Mariska: (Nem hall.)

Egy ideig szótlánul kerestek, végigjártak minden lelkiismereti etappon, magukban, másokban.

Aztán hirtelen mint akik nem tudnak eléggé ébren lenni: — Mi történt?!

S mindaketten, félve, egyszerre:

— Semmi!

„Történni” — ez az ő fejükben az esti beszélgetések zsiros anyagát jelentette a mindennapos vasárnapokat a rendőri krónikát.

De a semmi, a történő, az Annává vált semmi, a tulajdon közelükbe, gyermekükbe és szobájukba hatolt semmi kirántotta alóluk a padlót.

Az asszony vizslán hordozta szemeit jobbra-balra és ujra a szeretetét, a szomorúságát, a rég elfelejtett Krisztusát tapogatta a szíve táján.

„Most tudom, milyen fájdalommal szültem... a kicsi ruháját feladatám... és homlokon csókoltam... a fogatlan puha szájába tettem a mellemet... s amikor a lábaim között volt kicsin, puhán a vérem... s az apja...” Ez volt a péppé lett ember. Keze lába, lógikája, érzékei és poézise egy alakatlan massa, amelyet a legbrutálisabb fizika sem képes megakadályozni benne, hogy légneművé váljon. A nyílásai megfeszített tempóban gőzölögtek.

Mindaketten az ágyhoz ugrottak

„Fütyülök, Fütyülök”

ez már nem semmi, hanem az esemény

s az esemény nem nagy, karakterisztikus, tragikus,

izgató stb.

hanem:

táplálék.

Anyaság???

Rég aprópénzzé lett.

Két nap alatt megteltek az újságok.

A filantrópok, moralisták, lélektanamatőrök.

Az éjjeli mosás, a teavacsora, a reuma, az átkozódás mind kitudódott.

A háziur elengedett egy évi házbért.

Ebédet és vacsorát küldtek.

Nagyszabású gyűjtés, egy évre való pénz.

A szoba megtelt gyönyörű holmival.

A lány fésületlenül hallgatott.

Anna írása, mint egy testamentum dagadozott előtte.

Mindent megértett.

Nem volt már étvágya.

Ugy érezte, hogy a látogatók, a pénz, a szépségek dróton bábtáncot járnak Anna körül.

A szoba tele volt. Vendégek, jóakarók és háziak.

Mariska, tisztába öltözött s amikor minden együtt volt, szólt:

„Nem vacsorázom. Elmegyek.”

Hangja elváltozott.

Mindenki megmerevedett, ahol a pillanat érte. Mariska, a királyi tanítónő, a ház legokosabbja.

Itt mindenki bolond. Anna tette, amit mi, anyám is, te is, Ön is százszor elgondoltunk fiatalon.

megtette, mert nem gondolta el. Mártir.

Valamikor az emberek vezekeltek és imádkoztak

Megcsókolták a sztigmákat és követték.

Anna áldozat. A megnyirbálhatatlan élőké.

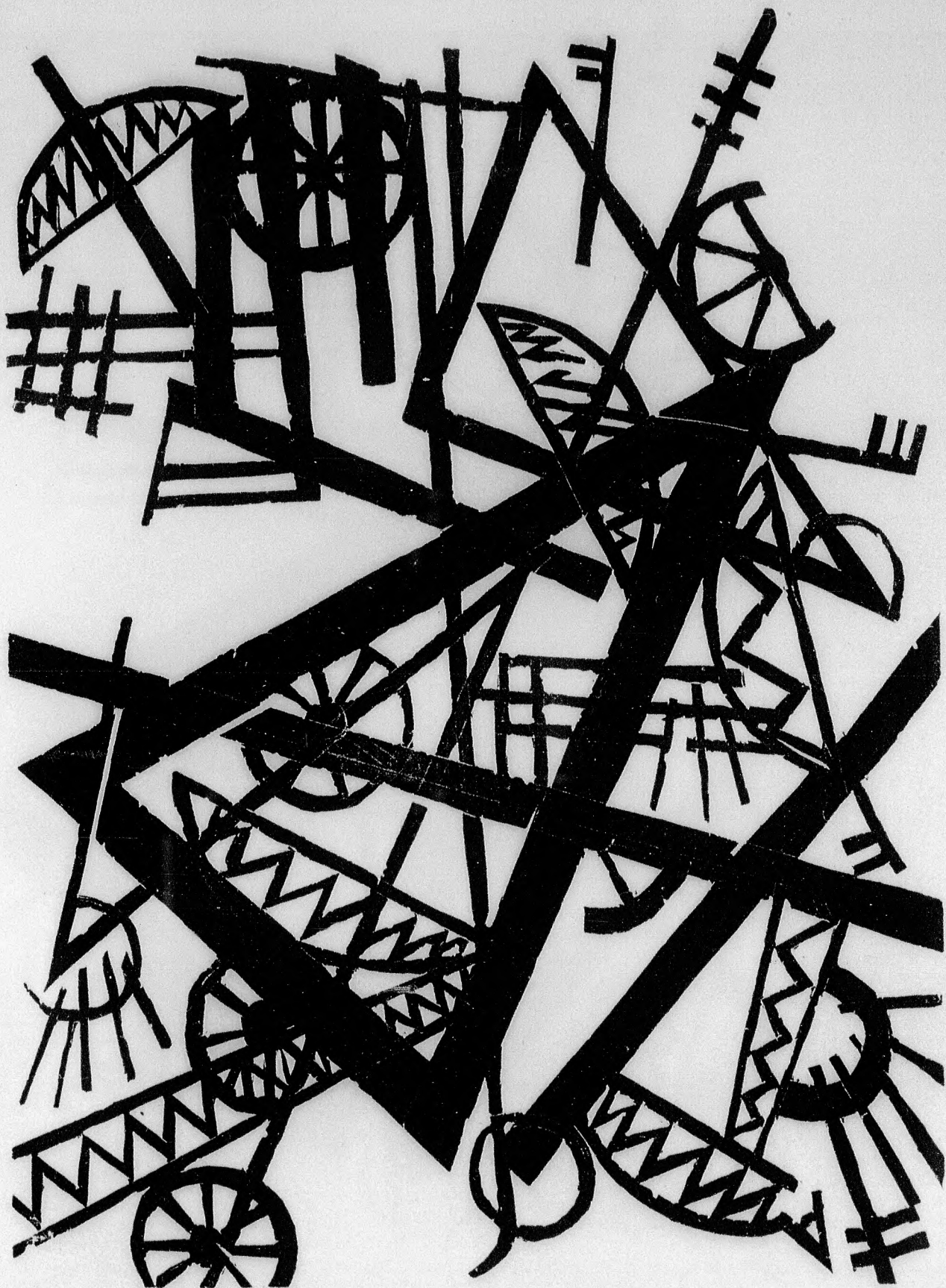
Mindenki látja és — — jelentést tesz a statisztikai hivatalnak.

Kómikusan bolondok vagytok.”

A kérdések elől elmenekült.

Az utcára.

A vőlegény utólérte és megölelte.

M. Nagy László: Fametszet

„Nem megyek vissza és ne jöjj többé.“ szolt a lány.
„Holnap esküszünk. A kinevezés, két szobában lakni,
Goethe és Dosztojevszkij, színes kompozíció a be-
járattal szemben. És kezdeni.“

A lány: Kezdeni... a mindenkori befejezetlenséget
folytatni? Kitépem magam a folytonosságból.
Megkezdem és befejezem.

Belepusztulok.

A magam tökéletességét váltom be... Krisztus és a
mártírok.

Az kezd aki ott kezd és végez, ahol ők; önmaguknál.

A fiu: Filozófia.

A lány: Tett.

A fiu: Hiszsz?

A lány: Igazamban.

A fiu megállott. Térdre kellett volna állnia.

Aggodalom, gyávaság környékezték, szemeit nem birta
eléggé eltakarni a valóság elől.

A fiu: Mindent elveszítesz.

A lány: Értéket, Történelmet, Semmit.

Elváltak.

A lány minden éjjel máshol aludt.

Nappal betért, valahová, házmesterek vetettek neki
munkát, maradékot.

Aztán a lábáról lekopott a cipő.

A külvárosokba húzódott.

Énekesfüzetet irt és a gyári kapuknál árult.

Este az ugari ösvényen.

A szerelem nem hántotta. Gyári zugban, hónapos-
szobákban, a földeken, az árkokban. Megtette, át-
lépett rajta.

Egy irammal előre!

Hová?

A kérdések elmaradtak:

egyszer egy piszkos lépcsőházban szült.

Gyermeke halott volt. A fejéhez kapott a saját nevét
kiáltotta és sirva:

Hová? Miért?

A nagy tagadás után, amely a zéró következetes-
ségével vitte, az állításnak apró sakkfigurái jelentek
meg előtte.

Hogy ő a legjobb tanerő, művelt és tiszta-fejű és higie-
nikus európai?

És a természetes rendeltetés? Sirt, sirt, tervezni akart,
de látta, hogy öneki minden, ami fölfelé visz, pusztá
és játékos.

Hogy élete komoly értelme valami megismerhetetlen
ami mindenkiben van, amely az ember „ősereje“
„életerejé“, ha önmaga szerint él és nem a mindenkori
nyomtatott betű szerint. S megnyugodott abban,
hogy Krisztus, Prometeusz, Hamlet és Anna azonos,
hogy ez az emberek világában lefelé viszi azokat,
akiket utolér.

Ez melankólia volt.

De, ő hamar összeszedte a csontjait, a leghidegebb
patakig vánszorgott, megfürdött. Egy vincellérházban
hált két napig.

Aztán megállt egy gyárkapu előtt.

A völegény egy óráig járt, az iskola felé. Nyelvtan-
tanár volt. Karakter.

Minden tudományát összeszedte, a régi és új bölce-
ségeket. Összehasonlításokat tett, gondolkozott. Ka-
rakter volt. De minden gondolat végén irányt változ-
tatott.

A gondolatok mögött az agya rejtekhelyein izgatta
a képszerű, amely minden gondolat végén egyformán
és következetesen visszatért; elégtelenség, harag.

Cselekedni

Mit? Hol?

Ennek nem volt iránya csak forrása, ez geometriai
szabályossággal előbukkant s megbontott minden össze-
tételt.

A társadalmi lezúllás Anna abszurdum.

Öngyilkosság...

A katedrára lépett, a napi anyag. Erőt vett. A megszo-
kott gyermekarcok. Segítség. Hogy talpra állítsa ma-
gában a normákat a bevált rendszereket.

Szó nélkül merev álkapcsokkal, merev sze-
mekkel kiment a teremből

Megállt. Szocialista volt. Eddig elég volt szigoruan
ragaszkodni a programhoz és elvi hűség. Most minden
változott, változtatni, változni változásban.

Három napig, három éjszakán

Megírta a művét

Minden akciót elégtelennek tartott

Nem látott elveket politikát csak a nyers emberi erő
épitményeit

A poézis tömegei

Mint széles gátak előtt a víz nyomása

Börtönbe. Új tetteket tervezett

Elvesztett minden komtemplációt

Csak a sokaság ágaskodó ösztöneit érezte

III.

A százfejú ember felfordult, a részegség belülről jött.
Lassan-lassan kihullatta részeit.

Megszólaltak a gyerekek,

mint akik már régóta hadakoztak a könnyeikkel és
fantáziáikkal

Győzelmet ujjongtak, Annát mint a valósággá vált
mesét járatták az örömben.

Nevettek. A nagyok, a nagyesszük már nem látták a
gyermekfejek lehetetlenségeit.

Minden visszafelé fordult.

Hitelenség és hit ragadt a százfejú emberre

hitelenség abban, hogy a mechanikus élet az élet,
abban, hogy van egység, mely felé minden csak úgy
mozog, ha mozdulatlan

és vágyakozás a mozgásért, mely egyenesen, mint a
gravitáció, primitív édeni formák felé ragadta őket

Hirtelen elsötétedett

a gyerekek rikoltoztak mint a forgósél

Anna Anna Anna Anna

A N N A A N N A

mindenki rohant

az ismeretlenek ölelkeztek. Ordítás

mindenki először találkozott a másikkal és dagadó pán-
célrt érzett

a fejek felnöttek az emeletekig
senki se érezte lába alatt a földet

és a kitörhetetlen kacagás.

Az állatok métereset ugrottak és körbe-körbe
az ablakok hangtalanul eserepekre törtek
egy lány a ruháit tépdeste

Anna: (megáll a közepén)
behunyt szeméit az arcába temeti s az égre emeli.

Teste mind szélesebb
lesz s mind maga
sabbra kerül

Anna: ha összecsu-
tam a kezem forró
férfiak szorultak

a lábam közé ha ki-
tártam szél járta és
széjjel hordta a

husomat

de megcsókoltam a
hideg követ s táncra
perdültek.

a felhőket felsorakoz-
tattam és nagy tem-
póval nyargaltak ők
körül az égen

a hold tik-takot járt
én rángattam a far-
kát

ápsoltam egyet s
két szikla összetörte
egymást

Ki látta a szerelmet

Lépéseim alatt szí-
krát hányt a termő
rög

ha fölfelé lélegzettem,
ha lepte be az ország-
mat

ha lefelé lélegzettem
kopasz lett a rét

forró lett a markom és gyönyörű hősök olvadtak el
venne

Nyomorékok kiegyenesedtek a kebelemben

beszorítottam az állkapcámat és a repülő nyilak
megálltak a levőben.

Ki látta a szerelmet?

Mindenki vonított, egyik eltakarta az arcát topogott
a másik habzó szájjal a saját nevét hörögte. A
har madik a fejét verte és énekelt.

Kiálltottak kuncogtak suttoztak nyögtek

Anna:

Ha szelek járnak a tiz ujjamon indulók rohannak min-
denfelé

És mit esináljak a testemmel
Szélmalom hajammal

Ki hallja a gyermekemet

Éjszaka a gyökerek mohájához dörzsölöm az arcomat
hadd tudják a gyermekemet

és ha mozdul

vele mozdulnak az aranyméz férfiak, a hősök, a szelek,
fü patak tótágast tótágast

jön jön jön
fényességet
öntök elősdi szájába
óóó

Mariska: (törrel a
kezeben, térden)

Anna!! Anna!

Anna: (elveszi,

Mariska mellére teszi)

Mariska: szurd... ki

jön utánam,
édes...

miközben a kés mind
közelebb kerül a szí-
véhez

csak téged szeretlek...
és meghal.

Az anya kilógatta fe-
jét az emeletről de már
cseppfolyós állapotban
a teste is elfolyt az
udvaron.

a teste is

A vőlegény a pihenő
holttestet
megforgatta
a markában

s mondta

mint a zsoltoszmát: igen, igen, igen, igen, igen.

Négyfelől megroppantak a falak

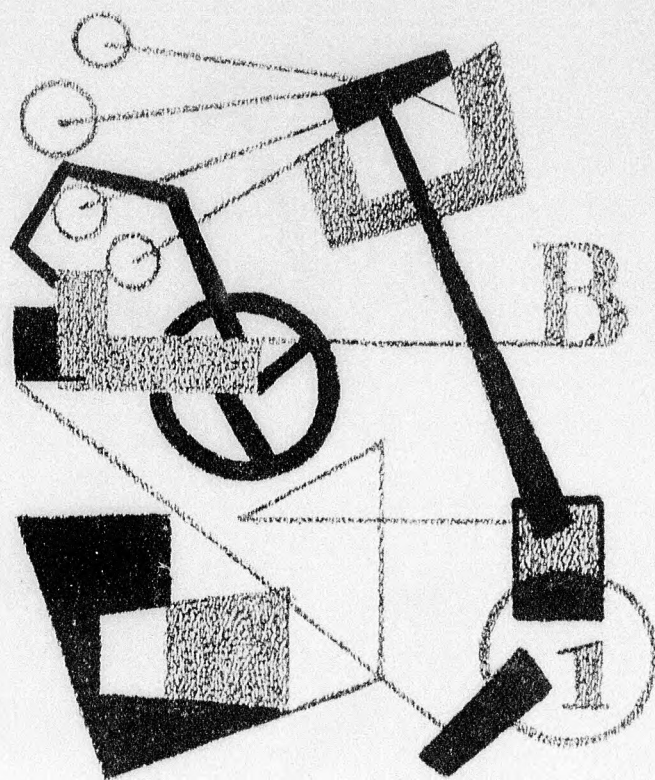
a ház beomlott

az udvar örültjei szemük fényét kiontott vérral telítették
értelmetlen öröm kiáltások

hágtak a romokra

és próféta szárnyakon kivágódtak a világ száz tája felé.

Kalána Mózes

Bortnyik Sándor: Rajz

KOLLEKTIV MOZGÁS

(KINO-MECHANIKA)

Az élő géptechnikába-gyorsulás huszonöt utóbbi éve az objektívált mozgás mechanizmusát termelte ki. Ez a hirtelen felszökő expresszív szerszám, két korszak szakadékán át, dönthetetlen egyéni erővel zakatol. Mozdulattal sem igazolt magából többet magjánál: a mechanikát, egy képfázissal se jelentkezett, mint „művészet”.

Mert a kino nem művészet, hanem homogén mechanika. És minden eddigvaló művészet centrifugális erejében vált eredeti sémamechanizmussá.

A centrális erő a kino-mechanika lényege és formája. Egyidejűleg válik benne, minden felszívott életanyag expresszív mechanikává! Teljes kulturlehetőségek egyetemes faktora: egységesítő szerszám, művészi és társadalmi problémák tömegbeoltója és aktív erjesztője. Folytatólagos program, a váltakozás érzékeny mérlege, a forradalmi egyensúly különös alapja és mint ilyen életeredmény az egyéni erő és tökéletes kollektivitás jegyében fakadt a mozgás elméletéből.

A kino-mechanika, feltalált anyagában a kollektivitás tartalmas példája, kollektív a töle kivüleső eredményekhez való viszonyában és hatásaiban, minden más szociális kifejező-formával szemben, eddig a legnagyobb embertömeget fogta össze. Méreteres expresszivitásában önmagát hangsúlyozza a pedagógiáért, a tudományokért, a propagandáért és a vele homloktérben haladó teljes művészetért.

Már ma is, tökéhez állásában, a mechanika tagolt elemi erejét hangsúlyozza ki a kollektivitásban. Mert: technikája az élet legfelszínesebb és egyben legmélyebb képeinek a mozgásfázisoknak gyűjtője és rögzítője,

gyűjtőlencséje a szétszórta fénysugarak az egyöntetűen érzékeny kémiai felületre,

kémiája: csakis kollektívan érzékeny szemcsék lemezén váltja ki a fehér-fekete árnyalatok képhatását, végül

vetítő mechanikája: $\frac{1}{20}$ másodpercre, egyenként megállított képfázisokat perget a néző szemébe.

Mert a néző szem ennyi idő alatt tud felfogni egy képet és mert a sorozatos fázisok kollektív állóképe adja a mozgás látszatát az egyidejű tudatban.

Ez a kollektív tudat példája, a mozgásmechanika jegyében.

És ez a kollektív ember technikai példája, a relatív mozgás jegyében.

Ennek az ifju-mechánikának terjedelmes gyűjtőereje agítál a kollektív társadalomért.

Mint szenzáció és találmány a kollektív munka korszaka elé felmérhetően nagyobb hatással lép, mint

a könyvnyomtatás és mint minden eddigi művészet, mert új tisztító formája a könyvhalmozatoknak; új sajtó, új kifejező eszköz és sohase lehet művészet, hanem mechanika. De tömegnevelő és tudatosító szerszáma a kollektív művészet eljövő tömegátélése érdekében.

Kulturában egyetemesen forradalmasító eszköz.

Az igényességben teljes kino-mechanika szervezet a szervezetben. Az állam minden szakmáját produktívan gyűjti maga köré és párhuzamosan az állam termelésével, mint önálló példa lép fel: anarchikusan.

Ez a kino-mechanika erejének politikai felmérése és bizonyossága.

Tömegreható erejének felismerése határozta meg mai gazdasági és politikai helyzetét és mai formájában is a vallás, a polgári erkölcs, izlése és művészete indexén áll. Mindjárt fellépésekor, minden rendet leromboló súllyal fenyegetett.

Tény az, hogy a kino-mechanika motollája felőrölt és átgyúrt fogalmakat, távlatokat fogott össze, garatán könyvhegyek romantikája ömlött át, leszedte a színpadról annak avult eredményeit és natura formájában minden igénytelenséget folyósított. Köznapivá alakította a nagyképűség polgári formáit, ellentéteket feszített, mert némaságával agítált a tömegember szeme elé.

Gépezetén kívül minden elemét, amit irodalomból, drámai és képzőművészetből átvett mechanikává oldotta fel, saját mechanikai lényegével választotta el eredetétől és sématisztikus értelmet adott vissza cserébe.

Ilyen kollektív erejű a kino-mechanika a rajta kivüleső minden életforma értékének felmérésében. Tömegélményt mozgat és egyéni utra tereli a kozmikus zsenit.

Amekkora erővel teljesebben tüntet a kino-mechanika, mint például a dráma, színpad, regény, tanszék vagy sajtó, ugyanakkora aktivitással kénytelenek elmélyülni ezek a kifejező formák.

A végtelent mutató kollektív mozgás gyakorlati szerszáma, egyidejűleg romboló és építő előremozgás, tudatosító idegszál és így a teljes kulturának folytonosságában értéket mérő orgánuma.

A teljes kino-mechanika maga az expresszionizmus és mindenkor szemben-áll és elkülönül:

- I. a teljes drámai művészetből,
- II. a teljes epikától és lírától,
- III. a teljes tudománytól és pedagógiától
- IV. és a gyakorlati élettől, mint agítáló formától.

Egyedülvaló program és alap a tömegesített kulturáért, a kollektív mozgás mechanizmusában.

Acél Pál

Máttyis Teutsch János : Linoleummetszet

BESZÉLGETŐK

Pincekocsmá. Középen széles lépcsők. Jobbról pult. Petróleumlámpás. Balról íves pinceablak alatt alacsony ajtó. Padok. Asztalok. Falak nyirokkristályokat verejtékeznek.

Óra üt.

Egyik ember: asztalnál, ül, már majdnem kopasz, dús bajusszal, nagy szemekkel: ... ha most hazamennék...

Másik ember: sovány, megsodort, sápadt arccal szemben ül: ... tiz éve nem voltam otthon...

Harmadik ember: földön ül, részeg vörös képpel: Egy szomorú disznó vagyok, egy szomorú disznó...

Negyedik ember: pult mögött ül, luftballonkönyvű fejjel, mely körül primitív-írásos, félkör alakú táblát hord: Hitel nincs! ez van ráírva. Ez csak néz, a levegő krétahálójába és néha felröhög.

Ötödik ember: egy asszony a sarokban, kócos, kiégett arccal, egyetlen rongyban álmoskodik, néha kibillen bizonytalan egyensúlyából s olyankor hadarja a magáét: Egyetlen szűz vagyok a városban... kinek adjam magam... kinek...

Hatodik ember: egy beszűrődött díjnok, kiüvegesegett fekete kamgárban, átlátni rajta hitvány térdeit: Egy könyvben olvastam: az állam az oxigén.

Hetedik ember: Egy nyolcvanéves zöldségeskofát a mennyebe irányítottam, most van egy boltom: a „Megváltott emberpárhoz”.

Nyolcadik ember: Én megöltem magamban minden kezdetet (ül, magacél ejtett szemekkel)

Kilencedik ember: Kis borjúkat mészároltam, most öreg ló vagyok. Me.

Tizedik ember: A lámpás ég. Lámpás.

Csönd.

Negyedik ember: A pult mögül: Röhhög.

Tizedik ember: Szél. Szél. Szél.

Kint cimitáblák vitorláznak az éjjelben.

Tizedik ember: Én ma száz zsák szenet hordtam (nyujtózik). Aludni. Nagy fáradt testét a lépcsőkre cipéli.

Óra üt.

Egyik ember: ... ha most haza mennék...

Másik ember: Minden elsüllyedt már azóta... Minden.

Tizedik ember: lassan fel a lépcsőn: Csak az elevátorok nem! Az elevátorok!!! (kimegy)

Csönd.

Hatodik ember: egy díjnok énekelve: Templomokat játszik a szél.

Istenes ember most útra kél... (Indul föl.)

Ötödik ember: egy asszony a sarokban: felsír: Paplan vagyok paplantalanoknak...

Hatodik ember: egy díjnok énekelve:

Féltányér vér van a mellemben
Jaj hazáig kell még énekelnem...

(Kimegy)

Ötödik ember: egy asszony a sarokban: Szűzen kell elégennem... (lassan visszahorgad az alvásba.)

Hetedik ember: egy gyilkos: Megyek (indul)

A csendőrök ilyenkor már elolvadtak a csöndben (megy)

A házak ismernek engem. (A lépcsőkről.) Csak csönd...

Csönd. (Egész főntről)... a hold lámpása alatt még megszurkozom a mérleg sárga serpenyőjét... Mert testvéreim ők... a hold és a csönd (kimegy)

Kilencedik ember: reszketve feláll: Hallottátok?! (a lépcsők felé támolyog) Felémtrombitálnak a barmok!!! (főntről, sírva) Jó öreg hóhér vagyok én... jó öreg hóhér (bögve el).

Csönd.

Óra üt. Sokat.

Egyik ember: ... Ha most hazamennék...

Másik ember: A fák ilyenkor tigri szemeket leveleznek.

Egyik ember: ...haza...

Másik ember: Holdkórosok a mellüket tépik a villámhárítókon.

Egyik ember: hangos koppanással visszaejti fejét az asztalra.

Csönd.

Harmadik ember: a földön ül részeg vörös képpel: Minek nekem nyolc gyerek...

Nyolcadik ember: Ha ölsz, megölnék, de én mondom: életért új életet!

Harmadik ember: feltápáskodik, a lépcső felé botorkál: Egy szomorú disznó vagyok... egy szomorú disznó... (fölfelcsettlik) De minek akkor nekem nyolc gyerek... (kifordul).

Óra üt. Keveset.

Második ember: Megyek.

Egyik ember: Nem!

Második ember: indul a lépcsők felé: Csomagokat usztatok a legfinomabb utcákba... (fölfelé).

Egyik ember: Nem! Nem! Nem!

Második ember: Ezüst katonákat gyerekeknek, hölgyeknek üvegházmelleket, öreg uraknak bikaesőköt... (Kimegy)

Egyik ember: visszahull.

Csönd.

Nyolcadik ember: föláll, ráteszi a kezét Egyik ember vállára: Gyere!

Egyik ember: lassan felemeli a fejét, majdnem sírva: Az óra!

Nyolcadik ember: Nincs!!!

Ötödik ember: egy asszony a sarokban égő szemekkel látásba billen

Egyik ember: Minden sarkon!!

Nyolcadik ember: A sarkokat elfujta a szél!

Egyik ember: Lábam!!!

Nyolcadik ember: Ezüsből vannak! Állj föl! Ezüsből vannak az indulók lábai!!!

Egyik ember: feláll: Igen... de nem!... (elborul) nem... Igen!

(Harsogón nevet, jární kezd, kongó ezüsthangokon)

Nyolcadik ember: az asszonyhoz: Asszony! (meg fogja a kezét)

Ötödik ember egy asszony: A szép kismirglizett utcák!

Nyolcadik ember: Csak hidak vannak!

Ötödik ember egy asszony: Sintérek!

Nyolcadik ember: A kutyák megették a sintéreket! (megfogja mindenkettőjük kezét.) Gyerünk! A völgyek már színültig teltek arannyal!!!

Kintről most zuhatagosan befeslik a nap gabonája.

Tizenegyedik ember: kis összekevert arcu anyóka: balról seprűvel betotyog.

A nap már vakítóra iltja a három fölfelé menő ember fejét.

Tizenegyedik ember: kis összekevert arcu anyóka: a három ember felé görcsösen térdrecsuklik: Vendégek!!! Minden fal szétolvadt már a térségre

Nyolcadik ember: A kocsmákba...

Ötödik ember egy asszony: A konyhákba...

Egyik ember: A műhelyekbe...

A pince, mint egy nagy üveghajó már benneuszik a reggelben.

Negyedik ember: a pult mögül merőlegesbe reszketi magát s mintha meg akarna fulladni, egyre jobban feldagad.

A három embert már egészen kioltja a nap.

Negyedik ember: lassan maga elé szurja a karjait. Tizenegyedik ember kis összekevert arcu anyóka: mintha cukorba öntötték volna, a három elszállt ember felé próbálkozik.

Negyedik ember: Párat lép, aztán hangtalanra fulladt röhejjel végigzuhan a padlón.

Barta Sándor

KRITIKUSOKNAK ÉS PSYCHOANALITIKUSOKNAK!

Az érzés jelzője az individuuum egyensúly-megzavarásának. És ő a tendenciátadó erő az új egyensúlyállapot kereséséhez. Az érzéstől a hatalomba-vevő akció szabadít meg. Az akcióhoz az első lépés az érzés tudatossá emelése. Vagyis: konstatálás: mitől fél, vagy mi szükségét szenved az individuuum, mit kell megsemmisítenie vagy hatalombakeriteine és hogyan, milyen eszközökkel.

Míg az analízis nem tökéletes, az érzés hatása alatt az individuuum tévcelekményekben robban ki. Ezen tévcelekmények egyike a művészet is. A művészet kétségtelenül az érzésekből indul és alkotásban nyer elvezetést.

Joggal várhatnók a kritikától, hogy a mélyebb tudatossá-emelő analízist végezze el a művészi alkotásokon. Mi azonban ma a kritika. —: Vagy extraktum a műalkotásból, vagy szentimentális leírása, mi mindenféle asszociációt és érzést váltott ki a befogadó kritikusból. Hallottunk ilyen kritikákat: ... „a képek molsarkában 60 méteres kígyó van zöld-nyapon”... „a könnyezésig-megindító jelenetecske”... ujabban ilyet is: „a bolondgombát-evett ember marhasága”.

Nézzük: kell a művészetet befogadni-képes szemlélőnek magyarázni: most könnyekig meg kell indulnod! Vagy ez talán a meghendikepelő ostyá akar lenni, ami egyetlen paranesszóra kiváltja az érzést. Két eset lehetséges: a szemlélő vagy fölérti saját ösztöneinek megmozdulását, vagy nem. És mit segíthet az elbűvélés: mit éreznek. A művészet értelmével hozzá nem férhető. Azután: mit bizonyít pro vagy kontra egyetlen gesztus mélyebb, megközelítő analízis helyett? Nyilván: a kritikus zavarban van és ezt ezzel takargatja: „marhaság”!... És azok kritizálnak, akik így maguk is bevallják, hogy a műalkotást nem tudták megközelíteni! Ennél még azok is becéltetesebb kiszolgálói a kritikaolvasók: kik a műalkotás pusztá leírásával próbálják be képtelenségüket és az olvasóra bízzák a kritikát. —: Ez a kritika csak a bandúrmacskákkal játszó tanték sápi-tatása elé való.

A kritikának fontos értékmegállapító és irányító szerepe van! A larpurlarkkritikával szemben a kritikának époly fontos pozíciója van, mint a művészetnek, tudománynak, vagy bármely társadalmi jelenségnek. Tehát: elsősorban eszköz a társadalom javának előmozdítására. Ez létjogosultságának első posztulátuma. — A kritika helyezze világításba azta viszonyt, melyben az ösztön és a műalkotás állnak. Tehát: 1. tegye tudatossá az indító okokat, 2. világítsa meg a társadalomra vonatkoztatva. Csakis ezután tudhat állástfoglalni: kell — nem.

De még ennél is több a kritika funkciója!: az analízis végigcsinálásával jelöljön meg kiinduló pontokat további kutatás és kísérletezés céljaira!!

A képteleneiktől eltekintve kritikát írhatnak az esztéta-filozófusok. Mennyiben képesek és jogosultak filozófusok a cselekedet és a kibontó-erő közötti viszony (lélektan) ismerete nélkül művészetet vizsgálni. Sokan azt állítják, hogy a cselekvő életben az intuíció után a logika második lépése a tudatosítás felé. Holott a filozófia lényegében nem is különbözik a művésztől: amit ez szintetikus ad, ugyanazt a filozófia a logika törvényeivel elemeire bontja. A legjobb bizonyíték erre, hogy a filozófia is esztetika-érzéseket vált ki. A művészet intuícióból indul és szintézist ad, a filozófia szintézisből indul és részleteket ad. A filozófia tehát épügy analízis magyarázatra szorul, mint a művészet. És ebben a viszonyban az esztetika-filozófia mint eszköz nem szolgálhat a másik megvilágításához!

Konklúzióként: alkotásnál, mint pl. a művészet, mélyebbre kell nyulni az esztetika-filozófiánál. Ehhez ismerni kell a megnyilatkozások és a primer ösztönök viszonyát.

Annak, mit világszemléletes művészetnek nevezünk, csak a lényeg-felbuktató psychoanalitikus lehet egyedüli megbírója. Az aktivistavilágszemléletű művészetet nem osztály, nem „irodalmi-

irány” determinálja, hanem egyetemes emberi: az ember cselekedeteinek egyetemes mozgatója, melynek ma: meghazudtolója a mai társadalom egész felépítésében. Az élet architektúra lett. Az élet hiszterikás formák címébe gyűrődött. A művészetbe is!!! És senki nekeresse: mi a művészet, hanem: miért!!!

Itt kell a psychoanalitikusnak megtalálni azt, ami művészt dobott ki belőlünk! Senki nem lehet „megértőnk” aki nem végezte el a tudatosítást önmagában... Mert kinek van bátorsága önmaga alatt fűrészelni! Szédületes, ha a kielégülést-mimelő varázsígék elvesztik erejüket, s az aktív élet rettegők kidobódnának a szentimentalizmus „boldog” mezőiről!!

Az esztéta-filozófusok a szépet keresik rajtuk és formában, vagy tartalomban könyvelnek el. Holott csak egyet érzünk: az életre-kivánczozást. Az aktív életet, mely alarc nélküli lényeg: kevés eszközzel, primitív indulatokkal, szintetizált időben, ökonomikus intuíciókkal.

Ez vagyunk akarásunkban és ezek formáink. Nem spekuláltuk ki, hanem ilyenek vagyunk: a primitív emberben elpuffolt tenniakarás. Öntudatunk: az életet állította mindenek fölé játéknak! Az életet, melynek örömössé tételére minden eddigi értéket eszközzé istrángolunk.

Mert: az Élet dolgozik — és hite: ruharongy, káposztasavanyú, kanális-mocsku lány, pálinkagöz, tuberkulózis... az Élet mindenütt a megrongyoltság apoteozisát esztétázza...

Mi itt tapodtunk a meztelen Életre. A színházakban. A minisztériumokban... Az esztéta a kirkatokban fogja meg a „nemes indulatokat” és az élet nyomorultjai kielégítetlen vágyazásban csökolódásra lökölnek össze — széperzésben!!

Ezalá a világsvindli alá gyujtottuk magunkat. Azok ellen, kiknek közük van a raffinált formák konzerválásában, vagy a lényeg-elsikkasztószimbólumok kápráztatásában. Most az élet-narkotikum

mokat világosítjuk, s ellenünkhördül a primitív ember csodákvárása. Követeli tőlünk a mindenható, értelmethozó gondolatot művészetünkben — megmozdítás helyett! Azok követelik, kik reális vágyaikat az imaginárius fantázia passzivitásába ölték, kik passzív gondolataikat kilogikázott formákba dőckölték, ahelyett, hogy kérdőjeleket állítanának mindezek mellé, mögé-elé!

Nincsenek jambusaink, se epikánk, se drámánk azok számára, kik nembirták agyonbunkózni még imádkozással sem kielégítettlen szexualitásukat.

Mindenütt és mindenben lírázunk, mert művészetet adunk!

Az aktivistai művészet megokoltan társadalmi jelenség. A psychoanalízis kötelessége — melyet nem larpular tudományként képzelünk el megvilágítani eszközeivel az új művészetet az egyetemes társadalom materiális javára. Mert a mi művészetünk gyökereiben megtalálható az ő paciensei hiszteriájának és paranoiájának determinánsa! Amit a laboratóriumokban egyes eseteken végeztek el, meg kell átfogóan csinálni az egész társadalomon is!! Felü-

letre kell dobni a kulturszimbólumok gyökereit. Mert az osztálytársadalom több indulatot fojtott el az individuumban, mint amennyi egy egészséges kollektív élet éléséhez szükséges. Az elnyomók nem válogattak és a társadalom individuuma nem expresszív individuuma, hanem a történelmi materializmus diszorganizálói!

Csak ez dobott minket művészekké: elsősorban a társadalom.

Épene ezért: több társadalomtudományi öntudatot a psychoanalízisben!

Kudlák Lajos

PROPAGANDA

Azok között a szomorú keretek között, amik a magyar emigrációt annyira jellemzik a **MA** folyóirat bezárja bécsi megjelenésének első esztendejét. Ez az esztendő talán még az otthoni bajainknál is nagyobb terheket szabott ránk s hogy folyóiratunkkal, amely hat év óta magyar nyelven egyedül képviseli az új kulturát időről-időre, művészeti és társadalmi elveink teljes megtartásával a nyilvánosság elé tudunk lépni — ezt első sorban a legfiatalabb olvasógenerációnak köszönhetjük. És most mikor valami módot keresünk ahhoz, hogy lapunkat kibővíthessük, adminisztrációját a rendes kerékvágásba zökkentsük, ismét és továbbra is ezekhez a barátainkhoz és olvasóinkhoz fordulunk segítségért. A mi ügyünk nem a „művészet“ szemérmes ügye, hanem hus-vér rész az emberiségnek egy magasabb életművéért folytatott harcában és azért a mi segítségkérésünk nem több és nem kevesebb, mint fölhívás minden egyes emberhez lapunk támogatásával önmaga előbbresegítő éhez. Mi kötelesség tudattal dolgozunk az emberibb jövőért és ezen az alapon fordulunk most barátainkhoz és olvasóinkhoz az eddigieknél is áldozatra később erkölcsi és anyagi támogatásért. A **MA** pártoló és előfizetési árai a következők: **Pártoló tagság:** egy évre 300 K. 100 szokol, 60 dinár, 50 lira, 50 frank, 50 svájci frank. **Allandó pártolás:** 1500 K. 500 szokol, 300 dinár stb. **Előfizetés:** félévre 120 K. egyévre 200 K. — 40 vagy 75 szokol. — 20 vagy 40 dinár — 30 vagy 60 márka. 10 vagy 20 svéd K. 2 vagy 4 dollár. — 10 vagy 20 lira. — 10 vagy 20 frank — 4 vagy 8 svájci frank. **Egyes szám ára:** 20 K. — 6 szokol. — 3 dinár. — 5 márka 1/2 svéd k. — 25 cent. — 2 lira. — 2 frank. — 1 svéd frank.

MA KÖRÉBŐL

A „MA“ folyóirat kiadásában a következő könyvek jelentek meg: **Kassák Lajos:** Uj versek, Kassák négy fametszetével (összesen 200 számozott példány, ára: 100 K. 15 szokol, 15 dinár, 5 lira. **Barta Sándor:** Igen: (szindarab, 100 számozott példány), Bortnyik Sándor színes metszetével. Ara 50 K. 15 szokol, 10 dinár. **Bortnyik Sándor:** 6 színes metszet, album alakban (25 számozott példány) ára.

Most jelent meg: **Kahána Mózes:** Szivárvány című könyve. **Máttis Teutsch János** 3 eredeti linoleummetszetével 200 számozott példányban. Ara 40 K. 10 szokol, 10 dinár.

Sajtó alatt: **Ujvári Erzsébet** könyve, amely ugyancsak 200 számozott példányban **Uitz Béla** rajzaival jelenik meg. Ara 50 K. 15 szokol 10 dinár.

Legközelebbi számunktól kezdve lapunkból különleges kivételben 25 drb számozott amatőr-példányt adunk ki. **Előfizetési ára:** egy évre 500 K. 100 szokol, 60 dinár 50 lira.

Egyes szám ára: 50 K. 10 szokol, 8 dinár 6 lira stb.

Előjegyzéseket, valamint könyvmegrendeléseket a „MA“ kiadóhivatala címére kérünk:

Wien, XIII. Amalienstrasse 26/11.

TARTALOM: **Kassák Lajos:** Fametszet. — 1919 Március 21. — **Blaise Cendrars:** Három vers. — **Hans Arp:** Vers. — **Richard Huelsenbeck:** Vers. — Hollandi aktivisták kiáltványa. — **Kahána Mózes:** Szivárvány. — **Uitz Béla:** Rajz. — **Nagy László:** Fametszet. — **Bortnyik Sándor:** Rajz. — **Acél Pál:** Kollektív mozgás. — **Máttis Teutsch János:** Linoleummetszet. — **Barta Sándor:** Beszélgetők. — **Kudlák Lajos:** Kritikusoknak és Psychoanalitikusoknak! — Propaganda. — „Ma“ Köréből.

„Ma“ havonta egyszer megjelenő aktivista művészeti és társadalmi folyóirat. Szerkeszti: **Kassák Lajos.** Helyettes szerkesztők: **Uitz Béla** és **Barta Sándor.** Felelős szerkesztő és kiadó: **Fritz Brügel.** Szerkesztőség és kiadóhivatal: **Wien, XIII., Amalienstraße 26/11.**

VI. évf. 5. szám. Megjelenés dátuma 1921 Március 15. — A lap minden cikkeért a szerző felel.